

מלמד שרק מי שהוא 'איש' נדחה לשני, וכיון שבראשון לא היו בגדר 'איש', אינם עושים בשני (שפת אמת).

נְשִׁים בְּרֵאשׁוֹן חֻבָּה, כפי שנלמד מדרשת הכותב (שמות יב, ד) 'במכסת נפשות', שלא נאמר 'אנשים', ללמד שגם נשים חייבות בקרבן פסח (גמ' להלן צא, ב ורש"י שם). ואף לדעת הסוברים שמי שאין לו קרקע בארץ ישראל אינו חייב בקרבן פסח (ראה תוס' לעיל ג, ב ד"ה מאליה), הרי אשה חייבת כשקנתה או ירשה קרקע בארץ ישראל (אמבואה דספרי בהעלותך ד' עמ' קיח). ויש שכתב, שמאן דאמר נשים בראשון חובה, סובר שגם מי שאין לו קרקע חייב בקרבן פסח (אור חדש לעיל שם, וראה צ"ח לעיל שם ומרכבת המשנה ריש הל' פסח, שכתבו בכוונת התוס' שמי שאין לו קרקע פטור מלעלות לרגל, וכיון שאינו עולה ואינו נמצא בירושלים אינו מתחייב בפסח, אבל מי שנמצא בירושלים חייב בפסח).

וְהָיוּ פִּלְגָּא וּפִלְגָּא וּפִלְגָּא לֹא עֶבְדִּי בְּשֵׁנִי, שעל אף שבדרך כלל החישוב של מיעוט ציבור [העושים פסח שני] ורוב ציבור [שאינם עושים פסח שני] תלוי במצב הקהל בפסח ראשון – שאם היו מיעוט טמאים בפסח ראשון ונדחו לשני, ובינתיים נתגיירו הרבה גרים וגדלו הרבה קטנים [כדעת רבי להלן (צג, א) שחייבים בפסח שני (וכן פסק הרמב"ם קרבן פסח ה, ז)], הרי רוב ישראל עושים פסח שני, וכמו כן להיפך, אם היו רוב טמאים בפסח ראשון ואירע שלא עשו אז את הפסח, ואחר כך מתו חלקם ואין אלא מיעוט ציבור בפסח שני, אינם מקריבים – מכל מקום באופן זה שבפסח ראשון כבר היה ידוע שבפסח שני יהיו נחשבים לרוב, אף שבפסח ראשון היו רק מיעוט, אינם עושים את השני (אבי עזרי קרבן פסח ז, ד, בדעת המנחת חינוך מצוה שפ אות יג). מאידך, יש סוברים שהחישוב של מיעוט ורוב הציבור לעולם תלוי בזמן פסח שני, כיון שהמחייב של פסח שני אינו תלוי בפסח ראשון [שטעם זה גר שנתגייר בין שני פסחים וקטן שהגדיל בין שני פסחים, חייבים בפסח שני] (אבי עזרי שם, וראה ביאורנו לעיל ד"ה וקסבר, שלדעת השפת אמת צריך שיחשבו מיעוט בין בפסח ראשון ובין בפסח שני).

אֵין הִיחִיד מְכַרְעֵה, ודוקא כגון שהיו תשעים ותשעה טהורים ומאה טמאים, אך באופן שהיו בתחילה מאה טהורים ומאה טמאים, ונטמא אחד מהם, הרי אותו יחיד מכריע, כיון שכעת יש מאה ואחד טמאים ותשעים ותשעה טהורים, ונמצאו הטמאים עודפים שנים על הטהורים (רבנו חננאל).

בְּרֵאשׁוֹן לֹא עֶבְדִּי דְלֹא הוּא רֹבָא, בְּשֵׁנִי לֹא עֶבְדִּי דְלֹא הוּא מִיעוּטָא, שכיון שאינם נחשבים כרוב, אינם עושים פסח ראשון בטומאה, וכיון שאינם מיעוט, אינם עושים פסח שני (רש"י), שנאמר 'איש איש כי יהיה טמא לנפש', ולדעת רבי יוחנן [בגמ' לעיל (סו, ב)], כתוב זה מלמד שרק 'איש' נדחה לפסח שני, וציבור טמא עושים בטומאה את הפסח הראשון, ומחצה של ישראל אינם בגדר 'איש' להידחות לפסח שני, ומאידך, אינם בגדר רוב לגרור את שאר הציבור אחריהם לעשות בטומאה בראשון. והטעם שאין עושים הטהורים לעצמם והטמאים לעצמם, הוא משום שלדעת רב כהנא בלישנא בתרא אין לחלק בקרבן ציבור שיביאו חלקם בטהרה וחלקם בטומאה (תוס' ד"ה וטמאין). ויש שפירשו הטעם שאין עושים אלו לעצמם ואלו לעצמם, משום שלדעה זו לא חידשה תורה דין עשיית קרבן ציבור בטומאה אלא ברוב מוחלט של הציבור (חזו"א זבחים ד, טז).

ולפי ריש לקיש [בגמ' לעיל (שם)], שמחכתוב 'איש' לומדים רק שציבור אינם עושים פסח שני, ואילו מה שעושים את הראשון בטומאה נלמד מהפסוק 'וישלחו מן המחנה' וגו', תתפרש דעת רב כהנא בלישנא בתרא, שמחצה ישראל יצאו מכלל 'איש', כך שאינם נדחים לפסח שני, אך אינם נכללים בפסוק השני לעשות בטומאה, שכן הוא אמור דוקא ברוב ציבור, ומחצה אינו כרוב (מרומי שדה).

וְקִסְבֵּר נְשִׁים בְּרֵאשׁוֹן רְשוּת, שנחלקו תנאים (להלן צא, ב) האם נשים חייבות להקריב קרבן פסח, ואם כן דוחה קרבן את השבת והטומאה, או שאינן חייבות, ואם כן אין קרבן דוחה את השבת והטומאה (רש"י, וגמ' שם). ומה שאמרה הגמ' שהביריתא סוברת שנשים בראשון רשות, היינו לדעת רב [הסובר שבמחצה על מחצה הללו והללו עושין לעצמן], אבל ללישנא בתרא דרב כהנא [שבמחצה על מחצה אין הטמאים עושים לא את הראשון ולא את השני] מובן גם אילו היה הדין שנשים בראשון חובה ובשני רשות, שאת הפסח הראשון אין הטמאים עושים, כדין מחצה טמאים, אבל את הפסח השני עושים, כיון שבשני אין מחשבים את הנשים, והגברים הטמאים הם רק מיעוט (תוס' ד"ה קסבר). ויש מפרשים, שגם ללישנא בתרא דרב כהנא צריכים לומר שנשים בראשון רשות, שאילו היו חובה בראשון ורשות בשני, לא היו המיעוט עושים בשני, שבשביל להידחות לשני צריכים להיחשב כיחידים גם בפסח ראשון וגם בפסח שני, כיון שהפסוק 'איש'